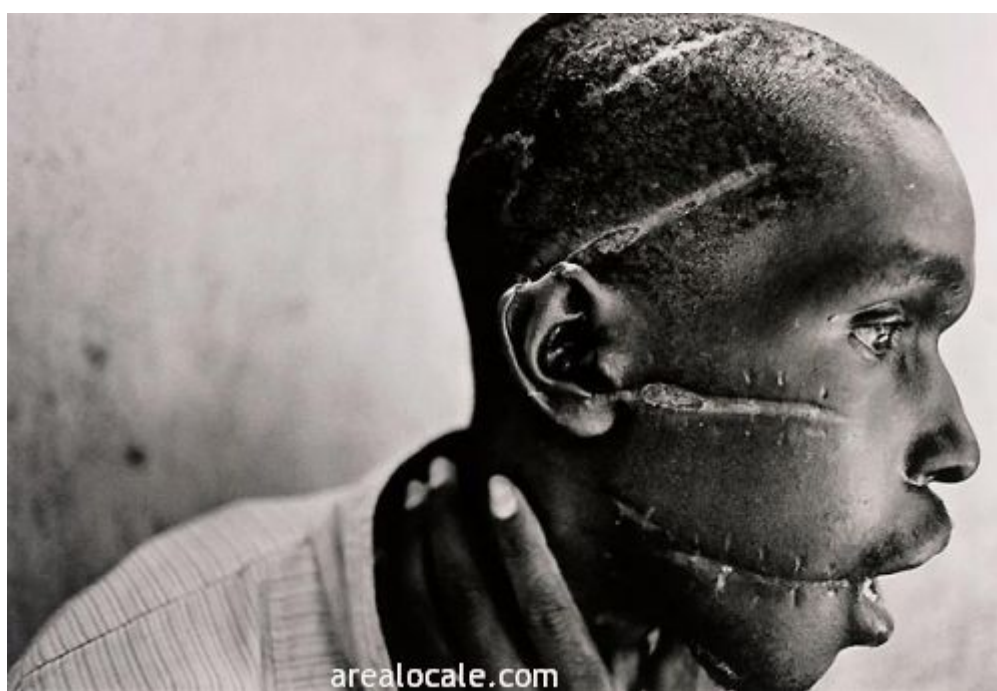

Az egyes számú szabály az volt, hogy ölünk. A kettes szabály – hát az nemlétezett.

Ismertető a ruandai népirtásról, 1994 tavaszáról

Másság és rasszizmus kurzus
Készítette: Jákfalvi Anett
ELTE-TáTK
2009. május 20.

Tartalomjegyzék

Ruandáról	3
Kronológia	4
Hutuk és tuszik	5
1994	6
A gyilkosok szájából...	7
Az interahamwe	8
A Hutu tízparancsolat	8
Az öldöklés egy napja	8
A gacsacsa	10
Zárszó	11
Felhasznált irodalom	12

Dolgozatom témája a Ruandai mészárlásokról fog szólni. Bemutatom az országot, az akkori politikai hátteret. Megpróbálok tényekre támaszkodni, bár elég nehéz személyes vélemény nélkül írni egy ilyen történelmi katasztrófáról. 1994-et írunk. A Föld nevű bolygón vagyunk. Áttestünk a civilizáción. Céлом ezzel a dolgozattal, hogy azok, akik még nem hallottak erről a témáról, felkeltsem az érdeklődésüket. Teljes átfogó képet nem tudok nyújtani a témáról de a figyelemfelhívás jellegét próbálok erősíteni. Kicsit elgondolkodjanak azon, hogy mi is történt a mi fényes 20. századunkban egy távoli országban. Érdeemes ismereteket szerezni erről, mert bár a tényeken már nem változtat, de a világhoz, a „mássághoz” való hozzáállásunkon igen. 1994. Ha megkérdeznénk az embereket mi jut eszükbe róla talán sok mindent tudnának mondani de azt hiszem Ruandát nem sokan említenék meg a felsorolásban. Személy szerint én is a másság és rasszizmus kurzuson találkoztam vele először és úgy érzem nem elhanyagolható ténye ez a világunknak. A kurzus neve „másság és rasszizmus”. Útközben kiderül, hogy Ruandában másságról nem tudunk beszélni. Egy nép, egy ország, egy nyelv, egy faj. De mégis mi vezetett a vérengzéshez?

Ruanda jelenlegi lakosai a *banyarwanda* nép. Nyelvükön azt jelenti, Ruanda népe. A banyarwandáknak közös a kultúrájuk, nyelvük, ugyanott élnek mind. Ruanda egyike azon kevés afrikai államoknak, melyek megtartották ősi határaikat. A Ruandai Királyság – amelyet a tuszi királyi család kormányzott – irányította a régiót egész ismert történelem során. Bár az arisztokráciát nagyrészt a tuszik alkották, az etnikai határ nem volt markáns. Sok hutu a nemességben és a vegyesházasságok is jelentősek voltak. A tuszik a népesség 15-18%-át adták, többségük állattenyésztő vagy egyszerű földműves volt, mint a hutuk többsége.

1880-ban a brüsszeli konferencián az országot a németeknek adták, de a század végéig nem volt jelentős német jelenlét. Az I. világháborúban belga csapatok érkeztek Kongóból Németország kelet-afrikai gyarmataira. Miután Németország elvesztette a háborút, Belgiumot hatalmazta fel a Népszövetség 1923-ban Ruanda-Urundi kormányzására. A belgák sokkal jobban beleavatkoztak az ország ügyeibe. Az oktatást és a mezőgazdaságot is felügyeletük alá vonták. A belgák igyekeztek egyszerűsíteni a dolgokat: a nagyobb részben tuszi elitet átalakították *kizárólagosan* tuszi elitté, ahol a társadalmi pozíciót az etnikai hovatartozás határozta meg. Az embereket az általuk birtokolt marhák száma szerint rangsorolták. Akinek

tíz vagy több marhája volt, az arisztokrata tuszi lett. 1935-től a „tuszi”, „hutu” és „twa” megjelölés szerepelt a személyi igazolványban. A gyarmati igazolványok az etnikai hovatartozást használták osztályozásra, annak ellenére, hogy a tuszi és a hutu kulturális jellemzők több helyen is azonosak voltak, többek között megegyeztek a geográfiai és a nyelvi tényezők, valamint a hagyományok. A tuszik élvezték a privilegizált helyzetüket a belga uralom idején, és képesek voltak biztosítani a jobb munkát és a jobb oktatást a következő húsz évre. Vannak azonban olyan vélemények is, hogy eredetileg a tuszik hamiták, és a hutuk bantuk, tehát a keveredés előtt két, jól elkülöníthető etnikum voltak.

II. világháború után Ruanda-Urundi ENSZ gyámsági terület lett Belgium igazgatása alatt. A két etnikai csoport közötti erőszak akkor kezdődött, amikor a tuszik a belga gyarmati uralom megszüntetését kezdték követelni az 1950-es években. A belgák a hutukat pártolták, mert őket könnyebben lehetett kontrollálni. Ezért megkezdték a tuszi főnökök lecserélését hutukra. Ezzel aztán mindkét csoport elégedetlenségét kiváltották. 1962. július 1-jén Belgium, az Egyesült Nemzetek Szervezete felhívására, garantálta a két ország teljes függetlenségét. Ruandában köztársasági kormány alakult a Hutu Egyenlőségi Mozgalom Pártja többségével. Ruandában a hutu Gregoire Kayibanda, lett az első elnök (1962-1973), őt a hutu Juvenal Habyarimana (elnök 1973-1994 között) puccsal távolította el 1973-ban. Habyarimana arra hivatkozott, hogy elődjének kormányzata nem elég hatékony, mert kegyencek rendszere. Habyarimana saját politikai pártjának tagjait helyezte a kormányba. Ez a puccs részben válasz volt az 1972-es burundi népi társaságra, ami hutu menekülthullámot és azt követően társadalmi elégedetlenséget váltott ki.

Kronológia

1921 Belga mandátum Ruandában

1931 Az etnikai hovatartozást is feltüntető személyi igazolvány bevezetése, érvényben 1994-ig.

1959 Az utolsó nagy tuszi király, Mutara Rudahigwa halála. A hutu parasztlázadások több százezer tuszit menekülésre késztetnek az országból.

1961 A hutu pártok győzelme az első parlamenti választásokon

1962 Ruanda függetlenségének kikiáltása

1973 Juvénal Habyarimana őrnagy katonai puccsa.

1978 Juvénal Habyarimana elnökké választása

1990 A tuszi RHF(Ruandai Hazafias Front) első katonai sikerei.

1993 A ruandai kormány és az RHF békekötése.

1994 (részletesen a későbbiekben)

1998 április 6 halálraítélt nyilvános kivégzése a Kayumba-dombon

2002 augusztus A gacsacska népi törvénykezés kezdete.

Hutuk és tuszik

„Alapjában véve a hutuk és a tuszik 1959 óta ócsárolják egymást. Ezt az öregeink sugallták. Úgyhogy a hutu gyerekek úgy nőttek föl, hogy magától értetődőnek tartottak mindenféle komizságot a tuszikról.”

„ A hutuk mindig is felhánytorgatták a tusziknak a nyúlánk ajkukat, és hogy ezt kihasználva próbálnak uralkodni. Az idő sosem szüntette meg ezt a neheztelést. „

„ Ha egy hutu fiatalember tuszi lányt akart feleségül venni, a családja nem volt hajlandó kijelölni számára egy részt a banánföldből, hogy meglegyen neki a saját termése, és etetni tudja a családját. Ha egy tuszi fiatalember akart hutu lányt elvenni, a családja nem volt hajlandó tehenet adni neki, hogy tenyésztésbe kezdhesen. „

„ Valójában a hutuk nem is gyűlölték olyan nagyon a tuszikat.. Legalábbis nem annyira, hogy mind egy szálig kiirtsák őket. Még a makacs gyűlöletnél is rettentőbb rontás tört be ebbe az etnikai versengésbe, és hajtott minket az ingoványba. Például az, hogy kevés a parcella. Erről nagyon határozottan beszéltünk egymás között.”

hutu férfi

tuszi férfi

(a két kép alapján körülbelül elmondható, hogy arcbéli különbségeik meglehetősen minimálisak. Talán az orruk formája, és a fülük mérete, amit ha jól megnézünk egy kicsit eltérőek. De hát mi magyarok sem vagyunk egyformák..sőt nincs két egyforma ember.)

A kegyetlenkedések rasszista, népiertő motivációit jelzi, hogy a tusziként számon tartott lakosságot a teljesség igényével akarták likvidálni, nem kímélve az öregeket, nőket és a csecsemőket sem. Mivel - főként a déli területeken - nagyon sok volt a vegyes házasság, sok családban a tuszikat kiirtották, a hutukat élve hagyták, de olyan is el őfordult, hogy a család hutu tagjait kényszerítették tuszi családtagjaik meggyilkolására. Egyes iskolákban a tanárok

irtották ki a tuszi tanulókat, az egyetemeken több oktató halállistákat állított össze tuszi, vagy árulónak tekintett hutu kollégájáról. Az árulónak tekintett hutukat - ez lényegében a hutu ellenzék egészét és szimpatizánsaikat jelentette - szintén megölték. Az állami szintű "munkaszervezés" mellett különösen fontos volt az RTLM (Radio television libre des mille collines) nevű kereskedelmi rádió tevékenysége: a vérengzések kezdetétől folyamatosan uszította a lakosságot és az üldözöndők lakcímének, autójuk rendszámának közlésével segítette a halálbrigádokat.

1994 április 6., 20 óra Habyarimana elnök meggyilkolása Kigali repülőtere fölött.

Április 7. reggel. Elkezdődik a demokrata személyiségek legyilkolása, köztük a hutu miniszterelnök asszonyé, Aghate Uwilingiyimanáé. Az RHF csapatai azonnal megindulnak az ország belseje felé. Az interhamwe milicistái elárasztják a főváros negyedeit. Elkezdődik a népirtás, ami mintegy 100 napig fog tartani.

Április 7-8. Elkezdődnek az összecsapások, amelyek véglegesen elválasztják egymástól a két közösséget a dombokon.

Április 9 Az interahamwe-csapatok megindítják az első expedíciókat a helyi földművesek segítségével, de központi utasítás nélkül.

és ahová menekültek....

A cél a tuszik elhagyott házainak kifosztása és felgyújtása, és az ellenszegülő hutuk megölése.

Április 11. A közigazgatás kivár. Négy nap után a gakói tábor katonái elkezdik a módszeres öldöklést. A dombokon a helyi hatóságok és az interahamwe emberei összegyűjtik a földműveseket a tuszi csoportok elleni támadások megkezdésére

Április 14. Két napon keresztül ölik, bozótkéssel, a nyamatai templomba menekült mintegy 5000 tuszit, majd mindazokat akik a szent Márta szülőotthonban próbáltak menedéket keresni.

Április 15. 30 km-re Nyamatától a menekülteket lemészárolják. 5000 tuszi ember.

Április 16 a szervezett vadászat kezdete a mocsárban ahová a túlélők menekültek.

Május 12 Több tízezer hutu menekülése, családosan, a gitaramai úton, Kongó felé. Vége a népirtásnak a járásban.

Május 14. az RHF megérkezik, megkeresi a túlélőket a mocsárban.

Július 4. az RHF elfoglalja Kigali központját.

Július 15. 500 000 hutu menekült lépi át a kongói határt. Az elkövetkezendő hetekben még háromszor ennyi csatlakozik hozzájuk a kelet-kongói táborokban.

Október 3. A Biztonsági Tanács jóváhagyja a Ruandában elkövetett népirtásnak minősített jelentést.

És a gyilkosok...

„Először egy öreganyónak vertem be a fejét egy durunggal. De minthogy akkor már amúgy is haldokolva hever a földön, nem éreztem, hogy az én karomból jött a halál. Este úgy mentem haza, hogy nem is gondoltam rá. Másnap élő embereket vágtam le, álltukban...Emlékszem a zsvajgás miatt úgy kezdtem vagdalkozni, hogy nem is néztem, kire sújtok le, hanem csak találomra, ha szabad így mondanom, a nagy tolongásban...”

„ Én már öltem csirkéket, de emberhez hasonlóan nagy testű állatot, mint mondjuk kecskét vagy tehenet, soha. Az első embert , azt nagyon gyorsan elintéztem, nem is gondoltam közben semmi különöset, pedig egy szomszéd volt, egészen közélről az én dombomról...”

„ Kezdetben túlságosan föl voltunk tüzelve ahhoz, hogy gondolkodjunk. Abban az állapotban, amiben voltunk, semmit nem jelentett nekünk arra gondolni, hogy mi mostan a szomszédainkat vágjuk le, az utolsó szálíg. Ők már nem a mi régi jó szomszédaink voltak, akik odanyújtották az italoskannát a kocsmában, hanem önekik mostan már nem kellett volna itt lenniük. Olyan emberekké váltak, akiktől meg kellett szabadulni, ha szabad így mondanom. Már nem azok voltak, akik annak előtte, és mi sem azok voltunk. Nem zavartattuk magunkat tőlük, sem a múlttól, mivelhogy semmitől sem zavartattuk magunkat.”

Photo © Corinne Dufka

„Egyre gonoszabbak, egyre nyugodtabbak, egyre véresebbek lettünk. De nem láttuk, hogy egyre inkább gyilkossá válunk. Minél többet vágtunk, annál inkább természetesnek tartottuk, hogy vágjunk. Néhány ember számára egyenesen mókássá vált, ha szabad így mondanom...”

„Mivelhogy gyakran öltem, kezdtem azt érezni, hogy ez nekem nem tesz semmit. Nem okozott gyönyörűséget, de tudtam, hogy nem leszek megbüntetve, hogy következmények nélkül ölok; ehhez a helyzethez gond nélkül alkalmazkodtam. Reggel könnyű szívvel indultam el otthonról, mehetnékem volt már, mert láttam, hogy ebből a munkából hasznot húzok; ennyi az egész. Az öldöklések idején semmi különöset nem láttam a tuszikban, kivéve azt, hogy nyírni kell őket. Hangsúlyozom, hogy az elsőtől az utolsóig, senkit nem sajnáltam azok közül, akiket megöltem...”

Az interahamwe

Jelentése: „egység”. A Habyarimana klán kezdeményezésére létrejött szélsőséges hutu milícia neve. Kiképzését a ruandai hadsereg végezte, de helyenként előfordult, hogy francia katonák.

A milicisták egy része elpusztult az RHF csapatainak kongói offenzívája során 1996 őszén, egy másik részük hazatért a hutu menekült népeccséggel együtt, és megadta magát az új közigazgatásnak. De nagyrészt inkább szétszóródott Kongóban, és fosztogató vagy zsoldos bandákban él.

A Hutu Tízparancsolat

Az értelmiségnek óriási felelőssége volt az 1994-es népirtás előkészítésében is. A Hutu Power által elhíntett faji elvek nagyon hasonlítanak európai és dél -afrikai megfelelőire: a homogenitás, a tisztaság értéke, irtózás minden "faji" keveredéstől; annak a fikciónak az elfogadása, hogy egy adott etnikum minden tagjának mindenkor ugyanazok az érdekei; a konkurens-ellenséges csoport minden tagja potenciális ellenség, akikkel együtt élni lehetetlen, a konfrontáció elkerülhetetlen. Ennek a szemléletnek híres -hírhedt dokumentuma a Hutu Tízparancsolat, amely a tusziellenes indulatokat folyamatosan szító Kan gura című folyóiratban jelent meg 1990 decemberében, és a Hutu Kiáltvány óta talán a legfontosabb dokumentuma a két csoport közötti törés vizsgálatának. A szöveg két hónappal az FPR alakulatainak első betörése után íródott, a név nélküli írás szerzője valószínűleg egy, a Hutu Power körébe tartozó fizikaprofesszor.

Két mozzanat szembetűnő a szövegben: az egyik az, hogy sokat foglalkozik az "árulókkal" ami a tusziktól lényegében független hutu pártpolitikai játszmák dimenzióit sejteti, a másik a tuszi nőekkel szembeni gyűlölet. A csábos, erkölcstelen, a hutu férfit és a békefenntartókat behálózó tuszi nő visszatérő figurája az uszító propagandának és a vallásos tömegekre nem volt hatástalan.

Az alábbiakban bemutatott néhány részlet koherenciája, "programszerűsége" a négy évvel későbbi események fényében megdöbbentő:

"A tuszik vérszomjasak, hataloméhesek és puskával és ágyúval akarják leigázni a ruandai népet. Valójában nagyon régóta nem hagyták abba a hutuk fölötti tuszi URALOM (kiemelés a szövegben) ideológiájának kimunkálását. (...) Gyermeküknek még mindig azt tanítják, és gyűléseiken azt hirdetik, hogy: "A hutu a tuszi igazi ellensége, és ezért gyűlölni és üldözni kell őt, bárhol is legyen" (...) Akik eléggé jól ismerik Ruanda társadalom - és politikatörténetét, jól tudják: a tuszik örök álma, hogy megdöntsék a köztársaság intézményeit, amely legitimitását nem ismerték el, és az, hogy visszaállítsák a tuszik kisebbségi és feudális uralmát. (...)

Íme a Tízparancsolat:

1. Minden hutunak tudnia kell, hogy a tuszi nő, bárhol is legyen, tuszi etnikumának zsoldjában áll. Ebből következően áruló minden hutu, aki: -tuszi nőt vesz feleségül

-tuszi nő lesz a szeretője

-tuszi nőt vesz fel titkárnőnek, vagy pártfogol ilyent

2. Minden hutunak tudnia kell, hogy hutu lányaink ti szeretetreméltóbbak és megbízhatóbbak asszonyi szerepükben, feleségként és anyaként. Nincsenek náluk bájosabbak, tisztességesebbek és jobb titkárnők!

3. Hutu nők, legyetek éberek, térítsétek észre férjeiteket, testvéreiteket, fiaitokat!

4. Minden hutunak tudnia kell, hogy a tuszik becstelének ügyekben, csak saját etnikumuk hegemoniáját értékelik. Ezért áruló minden hutu, aki:

-üzleti ügyekben tuszival társul

-aki pénzét, vagy az állam pénzét egy tuszi vállalkozásába investálja

-aki pénzt kölcsönöz, vagy kölcsönvesz tuszitól

-aki üzleti ügyekben tuszinak kedvez (importengedélyeknél, bankkölcsönöknél, építkezésnél)

5. A stratégiai helyeket, mint például a politikai, adminisztratív, gazdasági, katonai és közbiztonsági posztok, a hutukra kell bízni.

6. Az oktatási szektorban (diákok, hallgatók, tanárok) hutu többség szükséges.

7. A ruandai fegyveres erőknek kizárólag hutukból kell állniuk. Az 1990-es háborús kísérlet megtanított minket erre. Egy katonának sem szabad tuszi nőt feleségül vennie.

8. A hutunak nem szabad szánalmat éreznie a tuszi iránt.⁶²

9. A hutuknak, bárhol is legyenek, egységesnek, szolidárisnak és hutu testvéreik sorsa iránt érdeklődőknek kell lenniük.

-A hutuknak, Ruandán belül vagy kívül éljenek is, állandóan keresniük kell a Hutu Ügy barátait

és szövetségeseit, bantu testvéreikkel kezdve.

-A hutuknak mindig szembe kell szállniuk a tuszi propagandával.

-A hutuknak zártnak és ébernek kell lenniük közös tuszi ellenségükkel szemben.

10. Az 1959-es társadalmi forradalom, az 1961 -es referendum és a Hutu Ideológia eszméit minden hutunak minden szinten oktatni kell. Minden hutunak terjesztenie kell az itt ismertetett elveket.

Minden hutu áruló, aki hutu testvérét üldözi, azért mert az megismeri, terjeszti, vagy tanítja ezt az ideológiát."

A gacsacs

Hajdan a gacsacs – a családi vagy törzsi törvényszék – a hagyományoknak megfelelően igazságot szolgáltatott a paláverfa alatt. Miután az intézményes állami igazságszolgáltatás működésképtelenné vált – túlságosan sok bíró halt meg, menekült el vagy lett cinkossá a népirtás idején-, a ruandai állam a gacsacs népi törvényszék felélesztése mellett döntött, hogy meggyorsítsa a népirtásban való részvétellel gyanúsított személyek pereit. A dombok , községek városok szintjén a gacsacs azt jelenti, hogy a vádlottnak meg kell jelennie szomszédai gyülekezete előtt, akik tanúskodnak vagy ítélik meg, többé kevésbé hivatalos személyek irányítása alatt. Ezek a gyülekezetek 2002 ősze óta működnek. Az egyedülálló jogi vállalkozás eredményessége vitatott. A népirtás vádlottjait felelősségük szerint négy kategóriába osztják. Az elsőbe tartozók fölött (ideológusok, propagandisták, magas rangú vezetők és hírhedt gyilkosok) nem ítélik meg a gacsacs. Ez a fajta „megbocsátási forma” megosztja az embereket, hogy van e haszna és jogos-e az, hogy megbánás esetén csökkenjen a büntetést.

Lángh Júlia, a téma leghezhatóbb szakértője elmondása szerint meglehetősen érdekes és ellentmondásos egy-egy ilyen gacsacs tanácskozás. Nagyon sokszor nem tud megbocsátani, az áldozatok hozzátartozója. Talán az előzőleges ellentétekből fakadóan sem de a fájdalom és az elszennvedett kínok miatt sem. De úgy gondolom maguk az elkövetők sem tudnak saját magukkal sokan megbékélni így utólag ezért el sem várják, hogy esetleg megbocsátást nyerjenek, sokan pedig meg sem szándékozzák bánni a tettüket.

Sokszor megtörtént az, hogy hutu embernek hutu „testvérét” kellett megölnie bizonyításképpen, vagy hutu férfinak tuszi feleségét. A Hotel Ruanda filmben erre láthatunk jelentet, mikor a hutu férfi fejéhez pisztolyt fognak, hogy ölje meg tuszi feleségét és gyermekeit. Rengeteg pénz ellenében visszavonták ezen parancsukat. Ez mindennapos jelenet volt a pusztítások idején. Megtörtént az is, hogy hutu fiú megölte a hutu bátyját mert azt parancsolták neki, a gacsacs előtt a bátyja felesége nem bocsátott meg neki semminemű könyörgés és kérés ellenére sem.

Ennél sokkal több mindenről szólt 1994. Próbáltam minden oldalt megmutatni, mindenből egy keveset megvilágítani, hogy az olvasónak legyen kedve utánajárni és megismerni Ruanda kegyetlen történéseit. Sajnos nem sikerült túl sok irodalmat találni a témában de az előadás, az ajánlott irodalom és egy zseniális film birtokában és egy kiváló vendégelőadó által talán sikerült valamennyire átfogó képet mutatni Ruandáról és az ott zajlott eseményekről.

Az áldozatoknak állított emlékfal

Felhasznált irodalom

Jean Hatzfeld, A bozótívágó kések évszaka Ulpus-ház könyvkiadó Budapest, 2006

Don Cheadlw, Sophie Okonedo, Nick Nolte- Hotel Ruanda, 2004

<http://epa.oszk.hu/00000/00039/00002/thorvath.html> Kül-világ, nemzetközi kapcsolatok folyóirata

Kül- Világ - a nemzetközi kapcsolatok folyóirata I. évfolyam 2004/2 szám [www.kul -vilag.hu](http://www.kul-vilag.hu)